

A rába-szent-miklósi egyház.

(Győr vármegyében.)

Ráth Károlytól.

Ezen, a Rába folyam pár ölnyi magas jobb partja mellé épített régi kis falucska története oly sivár adatokban, hogy a legcsekélyebb pusztá multjára is több kútfőt találunk, mint *Rába-Szent-Miklóséra*. Ennek két főoka abban van, először t. i. hogy a győri püspökök lévén földesurai, ezek szomszédaikkal mindig békességben éltek, mert különben a szomszéd birtokos családok levéltáraiban határvillongást tanúsító okmányok léteznének, s másodszor, hogy a püspökség levéltára, a szerencsétlen 1809-dik évben felgyújtatván, a győri püspöki lak a francia gránátok által, elégett. Így állván a dolog, a *Rába-Sz.-Miklós* név legelőször is egy régi eredeti püspöki urbariumban fordul elő, (mely maig is a püspökség birtokában van) és pedig az 1591-ik évnél.

Igenis e helység irott emlékei nem régiebbek az 1591-ik évnél, de templomcskája falainak egy része, tagozatai, ablakocskái mint élő lények hirdetik, hogy maga és e helységecske is már a XIII. században fennállott.

A *rába-szent-miklósi* határt vajjon *Szent István* első királyunk adományozta-e a győri püspökségnek, vagy valamelyik utódai közül? — adatok hiányában megmondani nem tudjuk; de hogy földesurai közül egyik a XIII-dik században ezen kerek kápolnát építteté, azt az épület stylje mutatja, s mivel az *Szent-Miklós*nak dedikáltatott és alakja kerek volt, e helységet *Kerek-Szent-Miklós*nak¹⁾, vagy mivel a Rába mellett feküdt, megkülönböztetésül más számos *Szent-Miklós* nevű helységektől, *Rába-Sz.-Miklós*nak nevezték.

A rajzunkon látható (l. 1. és 2. ábr.) templom kicsinysége és nem épen remek szerkezete daczára, oly sajátságokat, alapterve oly különzséget mutat fel, miszerint maga nemében egész hazánkban csakis a jáki és pápócziival (Vasm.) lehet egybehasonlítani. Lehet azonban, hogy eredetileg csak a közepe a keleti körrel volt meg²⁾, mint igen számos más ilyenféle kerek templomoknak, például az ősküinél (Veszprém vm.), kallóinál (Zala m.), a szétrombolt sz.-ferencz-késéseinél (Káptalan-Tóti mellett, szintén Zala m.) és hogy oldalkörei csak későbbben lettek nagyítási kénytelenségből hozzáépítve.

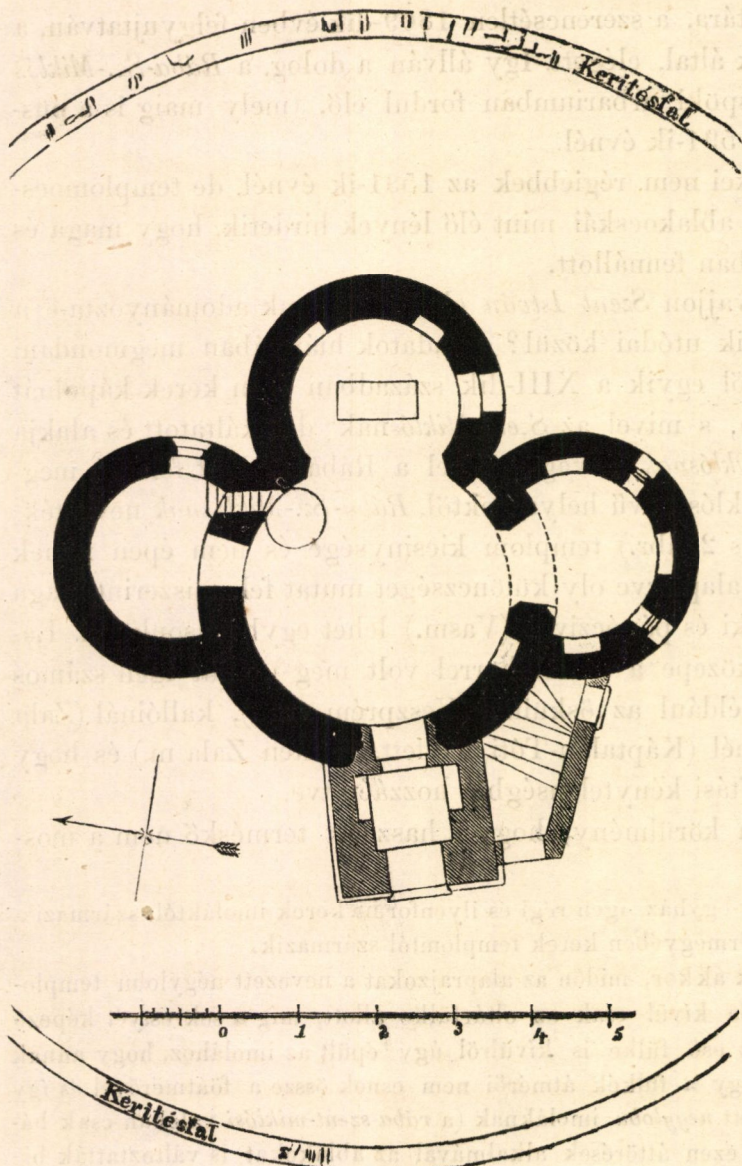
Nagy régiségre mutat azon körülmény, hogy a használt terméskő nem a mos-

¹⁾ Ezen elnevezés *Kereki*, *Kerek-egyház* igen régi és ilyenforma kerek imoláktól származik. Így a *Csákberény* és *Zámoly* közti rom Fehérmegyében kerek templomtól származik.

²⁾ Ezen feltevés bizonyossá válik akkor, midőn az alaprajzokat a nevezett négylobu templomkéval összehasonlítjuk. Itten a fő körön kívül csak az oltárfülke állott, míg a sekrestyét képező északi körszelet, valamint a vele szemközt eső fülke is kívülről úgy épült az imolához, hogy annak eredeti fala csak áttörött és pedig úgy, hogy a fülkék átmérői nem esnek össze a főátmérővel és így inkább kelet felé terjednek, holott az említett *négylobu* imoláknak (a *rába-szent-miklósi* valóban csak háromlobu) részei egészen szabályosak. Hogy ezen áttörések alkalmával az ablakokat is változtatták bizonyos, miért is a kerekívű tölcseridomu ablakokat fel nem találjuk.

1. ábra.

2. ábra.

tani szokásban vett tapolezafői vagy keszői kőbányából valók, hanem egy jelenleg ismeretlen bányából, egészen hasonló a Tatán találtató kőhöz, melyből a győri úgynevezett török börtön, a várkapolna és a csikvándi római maradványok is készültek.

Kápolnánk egyetemes jelleme után itélve, annak építési ideje a XIII-dik század, erre mutat a gyarló technikus görbe falak, ügyetlen boltozatok, az ablakok kicsisége s a tagozatok hiánya és a hajdani temetőnek körídomú fala, mely az imola előtt és mögött látható. Tornya újabb alkotmány, a mult század elejéről, a földél új és valószínűleg az eredeti földél-alakjától messze eltérő; mint bizonyost lehet az alaprajz nyomán feltenni, hogy eredetileg torony nem létezett, ellenben a templom födele kupola alaku volt.

Ennyit *Rába-Sz.-Miklós* templomáról.

A fönnebb említett urbarium az 1592-dik évre azt tanúsítja, hogy *Szent-Miklós* a győri püspök

keszői uradalmához tartozott és jobbágyok által lakott hely volt, nevezetesen ezek mindegyike tartozott a *keszői vár* körül 9 holdat megszántani, de mivel a török miatt nem volt bátorságos az ide való járás-kelés, *Heresinczy Péter*, győri püspök, ki 1587—1590-ig ült a püspöki széken, úgy egyezett meg velök, hogy saját határukban ugyanannyit szántsanak. A dézsmát szinte a *keszői várba* kellett takarítaniok.¹⁾

1619-ben Győr vármegye, portáit összeírván, ez okiratból kitűnik, hogy ekkor már meg volt telepítve, de adómentes évei még nem telvén le, portája nem lett meghatározva. Azonban kegyetlen és zsarnok török földesura szpáhiája lehetett, mert határa már 1626-ban pusztán állott, mit Győr vármegye eredeti jegyzőkönyve tanúsít, hol azt olvashatni: „Az 1626-dik évi május 15-én tartott vármegyei gyűlésen *Nagy György*, püspöki udvarbíró (tisztartó = Hofrichter), *Szent-Mihály*, *Homoród*, *Bodonhely* és *Móriczhida* lakosait a győri püspök elpusztult falujának, *Kerek-Sz.-Miklósnak* kaszálói, halászó vizei és szántóföldjei használatától mindenkit tilalmazott.“

*) Győri történelmi és régészeti füzetek I. 76 – 78.